

Det Hjelper har en samisk representant i Kautokeino, som har bidratt med høringsvaret.

UTFORDRINGER OG DET SOM ER TYPISK FOR KULTUREN:

Den samiske kulturen kan generelt være litt lukket i forhold til andre mennesker, og det er ikke noe automatikk om at man tar imot hjelp fra noen man ikke kjenner. I stor grad snakker ikke samene mye om følelser, eller sykdommer og de ønsker i stor grad å klare seg selv så langt det lar seg gjøre. Videre handler det om at det er storfamilien som tar seg av familien og dens utfordringer. Slik det fremstår og etter erfaring selv, er det mye som er tabu å snakke om, og det handler spesielt om psykiske utfordringer. Kulturen og miljøet kan virke tøff og "macho" og dette kan være en overlevelsesmetode man har lært, for å klare seg både i storsamfunnet og i det harde arbeidet man er i. Slik sett erfarer samene ofte en taushetskultur.

<https://forskningogforandring.dk/index.php/fof/article/view/3812/7757>

De som jobber med reindriften, har et tøft arbeidsmiljø, som samene i stor grad oppfatter handler om ulike ting som: krav fra myndigheter, knapphet på ressurser, kamp om landområder, inngrep i reindriftsland som gruver, vindmølleutbygging, vei, hyttefelt, motorisert ferdsel, turisme, osv). (Evt link) Det er også arbeidsulykker knyttet til reinsdrift, som kan gi varige mén, og her kan eksempelvis nevnes at HMS arbeid i reinsdriften er et nybrottsarbeid som er kommet i gang med gjennom NRL Norges Reindrift-samers Landsforbund for 2-3 år siden. Gjennomsnittlig levealder for samiske menn er ca to år mindre enn hos norske menn <https://forskning.no/skole-og-utdanning-barn-og-ungdom-etnisitet/samer-og-andre-urfolk-har-darligere-helse/423641>

VOLD I NÆRE RELASJONER

En stor andel samer opplever å bli ufør i ung alder grunnet slitasje på kroppen. Det er også utfordringer knyttet til alkoholproblemer, vold, overgrep, selvmord og andre psykososiale forhold.

https://uit.no/nyheter/artikkel?p_document_id=735725

Særlig samiske kvinner opplever vold i nære relasjoner, og det er viktig at det etableres et krisesenter for kvinner i nærområder, som forstår deres språk og kultur.

https://uit.no/forskning/forskningsgrupper/sub?p_document_id=425187&sub_id=582300

Samtidig er det viktig med opplæring av helsepersonell; leger og mennesker som jobber i NAV om å møte mennesker som har vært utsatt for vold. De samiske kvinnene rapporterer om dobbelt ydmykelse i møte med NAV og det å få økonomisk bistand. Videre berøres viktigheten av varsomhet, og å lytte menneskene helt ut etter at de har vært utsatt for vold. I tillegg at de får økonomisk hjelp i en sårbar situasjon, som vektlegges i forskning.

<https://forskningogforandring.dk/index.php/fof/article/view/3812/7757>

POSITIVE RESSURSER/MULIGHETER/RECOVERYPERSPEKTIV:

Hvis man er en del av en storfamilie, er man trygg og har en sterk tilhørighet, og flere på en beskyttelse. Storfamilien kan også være en utfordring fordi mange søker ikke hjelp før man er helt nødt til det. Samtidig har man naturen i umiddelbar nærhet som samene bruker både i fritid og arbeid, noe som er en ressurs og bidrar til å styrke helsen.

Recovery bygger på systematisert erfaringsbasert kunnskap der kontroll over eget liv, åpenhet om hva som hjelper og ikke, rettigheter som innbygger og valgmuligheter fremheves, og dette er i tråd med sentrale føringer i Norge (Karlsson & Borg, 2017., s.15). Recovery er det arbeidet personen gjør alene eller sammen med andre for å oppleve og skape mening i eget liv, og videre et liv der han eller hun erfarer å bli elsket av noen og elske andre. Et liv hvor man får oppleve å høre til, være til nytte og et liv med muligheter til glede og moro, er andre viktige aspekter med Recovery (Karlsson & Borg, 2017., s.11). Ved å gi informasjon om hva som bidrar til bedret livskvalitet og ved at mennesker kan finne sine iboende ressurser, kan vi hjelpe oss selv, hverandre og offentlige instanser til å ha mer varsomhet og å lytte til hver enkelt.

Troen på Gud er viktig i den samiske kulturen og tradisjonene, som dåp, konfirmasjon og bryllup er ritualer som er avgjørende for mange sammen med andre former for åndelighet. Den kristne troen er viktig i den samiske kulturen og salmesangene har stor betydning, og både presten og kirka har en viktig plass i det samiske samfunnet. I sorg og ved dødsfall kommer man sammen i kirka eller samles i hjemmene, og finner trøst i troen. <https://result.uit.no/reaidu/vare-tema/religion/samisk-religion-i-dag/>

Åndelighet regnes som en fjerde dimensjon i livet, og har betydning i behandling og for pasientens tanker, følelser og sosiale relasjoner (Magelssen & Fredheim, 2011). Forskning knyttet til troens betydning vektlegges i Det Nyttre. Det er stadig mer akseptert å snakke om muligheten for å utøve tro og åndelighet innenfor helsevesenet, og tirsdag 24.april i 2018 samlet Stortinget seg om et vedtak som sikrer retten til å utøve sin religion, også i en pasientsituasjon. Mange som har en livskrise opplever det betydningsfullt å snakke om tro og eksistensielle spørsmål, og Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) har kommet med et rundskriv om viktigheten av å få mulighet til samtaler om eksistensielle spørsmål på institusjon «For mange vil det for eksempel kunne være av sentral betydning å få mulighet og tilgang til samtaler om eksistensielle spørsmål». (HOD, Rundskriv i 2009 som omhandlet rett til egen tros- og livssynsutøvelse). Vi ser at det er mange aspekter i den trosbaserte rehabiliteringen som er med å gi tilfriskning fra ruslidelse, og som er godt begrunnet i faglitteraturen. Trygge gode felleskap og familier, sosial støtte og venner bidrar til å mestre vanskelige livssituasjoner. Der kan man speile sine indre følelser, det gir et gjensvar og man får bekreftelse på sine egne tanker. I tillegg er det viktig å ha noe meningsfullt å gjøre i hverdagen, ha gode relasjoner, og bruke tid på eksistensielle spørsmål, som også Antonovsky(1987) vektlegger i sin forskning som omhandler helse.

SPRÅK OG KULTURFORSÅELSE OG GENERELLE BEHOV:

Fra et samisk perspektiv, er det viktig at det er noen tilpasninger og justeringer, for å fremme folkehelsen i den samiske befolkningen, som f.eks flere lavterskeltilbud som er nærmere befolkningen, og hvor det er enkelt å be om hjelp uten for mye byråkrati.

Som ellers i hele samfunnet er det en stor utfordring at man er i mangel på nok helsepersonell da det blir flere og flere eldre som trenger hjelp. Det er også en nødvendighet at man får samisktalende helsepersonell. Det er mye sykemeldinger blant helsepersonell, og ansatte blir utslitt grunnet stort arbeidspress. Videre sliter kommunene med å rekruttere og beholde helsepersonell. Kommunene trenger å styrke sin personalpolitikk, og bidra til at flere beholder sine jobber.

Eriksen og Sørheim (2003) viser til at man i Norge i hovedsak kan snakke om to typer etniske minoriteter- urbefolkningen i nord, altså samene og urbane minoriteter, dernest innvandrere, flyktninger og deres barn og barnebarn og videre grupper som kvenere, tatere og signøynere. De viser til at til tross for at mye skiller disse gruppene, har de et felles problem med at det norske storsamfunnet ikke alltid tar hensyn til at de er kulturelt forskjellige fra majoriteten (Eriksen & Sørheim, s.79, 2003). Det Hjelper ønsker å opparbeide seg kunnskap og forståelse ved å favne ulike grupperinger av mennesker. Et mangfold av kulturer kan tilføre ny kunnskap og gjøre våre fellesskap enda mer inkluderende, fargerike og varmere.